

Slimmer werken met Onderwijsteams

De bel gaat. In het nieuwe, kleurrijke schoolgebouw van 't Ravelijn in Steenbergse lopen de leerlingen in hun eigen 'domein' (er zijn er drie: vmbo-basis, vmbo-kader en mavo) langs het bord om te zien waar ze zijn ingedeeld. 't Ravelijn werkt met het IIO-concept Onderwijsteams. In drie jaar tijd heeft de school de manier van werken volledig veranderd.

DOOR CORRY VAN PEER

De les duurt anderhalf uur en in die tijd rouleren de leerlingen twee keer. Daarvoor worden de groepen, die in grootte variëren van 35 tot 60 leerlingen, in drieën gedeeld. Een derde deel van de les zitten ze bij de docent in de klas, de twee andere delen krijgen ze begeleiding van een onderwijsassistent in een ander lokaal of werken ze (vaak helemaal zelfstandig) in de open leerruimte van het domein.

Leertaken

Een van de groepjes van docent Walther van Bedaf maakt een zelftest. In het aangrenzende lokaal geeft Van Bedaf een ander groepje nog wat uitleg op het smartboard en zet de kersverse brugklassers aan het werk. Voor zover ze nog aanmoediging nodig hebben. De leerlingen weten precies wat ze moeten doen en wanneer de verschillende opdrachten klaar moeten zijn: ze kunnen vooraf al op internet hun leertaak inzien. De een is meteen verdiept in de stof op zijn iPad, de ander heeft wat meer tijd nodig om zichzelf te motiveren. Niets menselijks is deze leerlingen vreemd.

Vooral wennen voor de docent

'Met deze manier van werken geef je de leerlingen veel meer zelfstandigheid en verantwoordelijkheid,' aldus Van Bedaf. 'Als ze hun tijd verdoen, weten ze dat ze daar later op worden afgerekend. Voor de docent is het overigens veel meer wennen dan voor de leerlingen. Zij waren op de basisschool eigenlijk al gewend om zelfstandig te werken, voorheen namen we ze dat in de brugklas weer af.'

Ook wennen is het als docent om niet meer de deur van je klas achter je dicht te trekken en daar je gang te gaan, maar samen met andere teamleden de les vorm te geven. Toch laat Van Bedaf blijken dat hij inmiddels (voorzichtig) positief tegen deze werkwijze aankijkt. 'We werken nu veel opener. Doordat je de leertaken van tevoren moet voorbereiden en voorleggen, ontstaat er discussie over. Je krijgt commentaar van de clusterontwikkelaar en dat is in het begin heel raar, want hij is geen 'vakidoot' in mijn vak. Ook heel erg wennen is samenwerken met onderwijsassistenten die weer een andere rol vervullen. Ook zij zijn (meestal) niet gerelateerd aan mijn vak, maar wel algemeen didactisch onderlegd. Winst is dat we in het team veel meer samen praten en denken over het lesgeven.'

Krimpregio

Krimp, dat was drie jaar geleden de aanleiding om op een andere manier te gaan werken. 't Ravelijn ligt in Zuidwest-Brabant, een krimpregio met vijf vmbo-scholen. De school heeft sluiting ternaauwernood kunnen voorkomen en is inmiddels zelfs gegroeid van 275 naar 500 leerlingen. De tevredenheid van leerlingen en ouders is toegenomen. Brugklassers gaven voorheen een 6.7, twee jaar later een 8.1.

Dat is niet bepaald vanzelf gegaan. De school heeft het roer volledig omgegooid. Eerst is besloten om een 'modelschool' te worden waarin onderwijs op maat centraal staat. Bij het voor-

InnovatiImpuls Onderwijs

InnovatiImpuls Onderwijs (IIO) is in 2010 begonnen. Het is een programma voor het primair en voortgezet onderwijs om het probleemoplossend en lerend vermogen van scholen te vergroten, ook bij personele tekorten. Verspreid over het land experimenteren 150 scholen met een van de vijf, door scholen zelf bedachte, innovatieconcepten. Inmiddels maken zij ook gebruik van de opgebouwde kennis en ervaring van de andere concepten. De scholen gebruiken onder meer ict in het onderwijs, zetten (divers opgeleid) personeel op een andere manier in en organiseren het primaire proces slimmer. Uitgangspunt is dat de werkdruk niet stijgt en de onderwijskwaliteit minstens gelijk blijft. Er wordt zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek gedaan naar de vijf innovatieconcepten.

InnovatiImpuls
Onderwijs

Meer informatie, onder andere over het IIO Netwerk, de Innovatiebrigade, ervaringen, opbrengsten en tips: www.innovatieimpulsonderwijs.nl. Of volg IIO op Twitter: @IIOnderwijs.

Maatwerkbegeleiding bij innovatie

Na drie jaar experimenteren hebben scholen een breed scala aan lesvormen ontwikkeld, en veel ervaring en kennis opgedaan. Speelt op uw school een innovatievraagstuk? Dan kunt u begeleiding op maat vragen van speciaal opgeleide Innovatiebrigadiers. Zij werken zelf op school en zijn deskundige onderwijsvernieuwers. U kunt ook een brigadiersstraining volgen. Hebt u interesse? Neem dan contact op via info@innovatieimpulsonderwijs.nl.

InnovatiImpuls Onderwijs is een initiatief van het ministerie van OCW, CAOP en Kennisland coördineren de uitvoering van het programma.

nemen om beter en eigentijdser onderwijs aan te bieden, hielp het dat er nieuwbouw op stapel stond. Vervolgens bleek het IIO-concept Onderwijsteams goed bij de plannen te passen. Met dat concept kreeg de nieuwe manier van werken ook een financiële en planmatige steun in de rug. Als extern projectleider, met de handen helemaal vrij voor het veranderproces, heeft 't Ravelijn Jan Jongeneelen aangetrokken.

75 procent van het budget

Jongeneelen: 'Om de krimp te overleven, moest de school effectiever en goedkoper gaan werken, tegen 75 procent van het basisbudget voor onderwijs, met behoud van dezelfde kwaliteit. Dat basisbudget gaat voor 90 procent op aan personeelskosten, dus ga je kijken naar een betere verhouding tussen aantallen docenten en onderwijsassistenten. Het oorspronkelijke aantal van 25 fte aan docenten is inmiddels iets gegroeid maar het team is de afgelopen jaren uitgebreid met 15 fte onderwijsassistenten. Dat werd (deels) mogelijk door de aansturing te veranderen. De school had voorheen drie directeursfuncties, nu is er nog één directeur. Het streefcijfer van 75 procent is gaandeweg losgelaten omdat de school groeide, we zitten nu op ongeveer 85 procent van het basisbudget.' Het vrijkomende deel van het budget steekt 't Ravelijn meteen weer in het onderwijs, zoals in de kwaliteitsbewaking van nieuw ontwikkeld digitaal lesmateriaal, in de onderwijsassistenten en in digiborden. Samen met de ouders betaalt de school de aanschaf van een iPad voor iedere brugklasser.

Meer samenhang

Doordat iedere docent ruim van tevoren de leertaken voorbereidt en, na goedkeuring door de clusterontwikkelaar, op de site zet, weten zowel de leerlingen als de onderwijsassistenten precies wat van hen verwacht wordt. De clusterontwikkelaar is een ervaren docent die de leertaak toetst aan vaste criteria, zoals: taalgebruik, sluit de opdracht aan op de leerlijn in het vakkencluster en past de hoeveelheid stof in de beschikbare uren? Het

was revolutionair dat leraren vijf weken van tevoren hun leertaken klaar moeten hebben om ze vervolgens ter goedkeuring aan te bieden.

Docent Peter Jochems is een van die clusterontwikkelaars. 'We werken nu in leergebieden/vakkenclusters. Aardrijkskunde, geschiedenis, economie en levensbeschouwing vormen 'mens en maatschappij', biologie en verzorging zijn samen VeBi geworden en ook de lessen in cultuurvakken (tekenen, muziek, handvaardigheid) staan in relatie tot elkaar. Door als team allerlei verbindingen te leggen, kunnen we meer samenhang tussen de vakken creëren. Daardoor worden de lessen ook inhoudelijk beter. De onderwijsteams bieden bovendien meer ruimte om leerlingen te observeren en te begeleiden. De observaties van onderwijsassistenten voegen veel toe.'

Mediawijs

Jochems ervaart de nieuwe werkwijze als een betere manier om leerlingen voor te bereiden op de maatschappij. 'We staan niet meer zeven uur per dag frontaal voor de klas te zenden, maar geven leerlingen meer zelf de touwtjes in handen. In plaats van materiaal over een onderwerp aan te dragen, geef je ze nu de opdracht om zelf materiaal te verzamelen.'

'Dat vergt vaardigheden die ze deels al hebben,' zegt Jongenee-

len, 'maar ze moeten nog wel leren kritisch te beoordelen welk materiaal geschikt is om te gebruiken. Daarvoor staat er in het tweede jaar mediawijsheid op het lesprogramma.'
 Jochems: 'Zonder dat de inhoud van de les minder wordt, leren ze er tools voor later bij, zoals samenwerken met anderen, verantwoordelijkheid nemen voor je taak en kijken welke eisen aan je worden gesteld en informatiebronnen gebruiken en interpreteren. Dat levert ook winst op voor vervolgonopleidingen en beroep.'
 Bovenschools projectleider Onderwijsteams Lex van den Nieuwenhuizen vertelt dat bij 'alle vijf IIO-concepten de nadruk ligt op innovatieve maatregelen, die scholen stimuleren het onderwijs op een andere manier en efficiënter te organiseren. Zij doen dat door onderwijsteams anders samen te stellen en ict en zelfs leerlingen anders 'in te zetten'. De concepten bieden ook leraar-entekorten het hoofd maar je ziet dat je met efficiënter werken eveneens andere vraagstukken kunt oplossen en de kwaliteit van je onderwijs kunt verbeteren. Het experiment Onderwijsteams wordt weleens samengevat in de 'formule': (*Docent x Onderwijs-assistent*) + ict = *Efficiënter onderwijs*.'

Iedereen gelijk

Onderwijsassistent Leonie Mosch is afgestudeerd als leraar basisonderwijs, maar vast werk lag niet voor het oprapen. Ze is net begonnen op 't Ravelijn maar heeft nu al ervaren dat leerlingen haar makkelijker benaderen en in vertrouwen nemen. 'Als onderwijsassistent heb je veel contact met ze. Zo weet je goed wat er speelt, ook op sociaal en persoonlijk vlak. Voor de les bespreken de docent en ik samen de leertaak. Na de les wisselen we altijd uit wie wat gedaan heeft en wat er is opgevallen. Heel fijn op deze school is dat we samen een echt team vormen. Iedereen is hier gelijk, je mening telt mee. Voordat ik hier kwam heb ik echt wel nagedacht of ik dit wilde. Met 180 pubers werken kan lastig zijn, maar het is ook vaak heel leuk en het bevalt me tot nu toe goed.'

Tip van Peter Jochems: 'Ben je geïnteresseerd? We organiseren regelmatig informatieochtenden of -middagen. Je bent van harte welkom!' Kijk voor meer informatie ook op www.sgboz.nl/Ravelijn. ●

Videolessen verrijken het onderwijsaanbod

Krijn Kieviet, biologieleeraar op het Utrechts Stedelijk Gymnasium zet een ander IIO-concept in om het werk slimmer te organiseren: Videolessen. Leerlingen van diverse scholen kunnen dan gelijktijdig dezelfde lessen volgen via live videoconferencing. 'We zijn altijd bezig te kijken wat we beter kunnen doen en welke nieuwe technologie daarbij kan helpen, dus toen we de kans kregen, wilden we dit graag uitproberen.'

'Leerlingen reageren heel verschillend. Ze krijgen verschillende docenten te zien, dat is even wennen, omdat docenten onderling vaak van tempo en stijl verschillen.'

Op afstand samenwerken

'Met videolessen kun je het onderwijsaanbod op verschillende manieren verrijken. Zo werken we bij de NLT module Hart en

Vaten samen met de Pius X-school in Almelo en dat is een wereld van verschil met onze leerlingen in Utrecht. Hier hockeyen de leerlingen en daar doen ze aan motorcross. Dat maakt het erg leuk om samen op afstand aan een opdracht te werken. Tijdens de les leggen de leerlingen het eerste contact en buiten de les, vaak in eigen tijd, werken ze samen aan het project. De live-verbinding biedt mogelijkheden om over en weer vragen te stellen en je kunt er ook debatten met andere scholen mee organiseren. Videolessen zie ik vooral als een extraatje. Als je er eenmaal mee werkt, ontdek je steeds andere mogelijkheden. Zo gebruiken collega's van een andere school videoconferencing om een rapportenvergadering op twee verschillende locaties tegelijk te houden.'

Toekomst

'Het project is formeel afgelopen, maar we bekijken nu hoe we het innovatieconcept ook bij de andere secties kunnen gebruiken. We helpen onze collega's graag op gang en bespreken de mogelijkheden en wat ze precies willen. Het gaat erom dat je een paar handigheidjes kent; heb je het eenmaal zelf gedaan, dan kun je het.'

Voor de toekomst denken we videolessen vaker in te zetten voor debatten, om experts binnen te halen en vaker een les op te nemen om terug te kijken. Dat is een interessante toepassing die ook bijdraagt aan de professionalisering van docenten.'

Tip: De eerste les ben je vooral bezig met uittesten en spelen. Houd daar rekening mee.

► **InnovatieImpuls Onderwijs** is een initiatief van het ministerie van OCW. CAOP en Kennisland coördineren de uitvoering van het programma. Foto's: Anca Kruijk.